

факультативних заняттях, за яких він переживає почуття задоволення, радість від того, що він робить. Створюючи стійкі мотиви навчання, ми тим самим, спираємося на краще в студентів, відмічаємо позитивні зрушення в навчанні і допомагаємо студентів позбавитися помилок.

Література

1. Шукина Г. І. Педагогічні проблеми формування пізнавальних інтересів учнів / Г. І. Шукина.- М.: Педагогіка, 1988. -208 с.
2. Лук А. Н. Психологія творчості / А. Н. Лук. - М.: Наука, 1978. -127с.
3. Подласий І. П. Педагогіка. Новий курс: Підручник для студ. пед. вузів: в 2 кн.- Кн. 1. Загальні основи. Процес навчання / І. П. Подласий. - М.: Ту-маніт, видавництво центр ВЛАДОС, 2000. - 576 с.
4. Махмутов М. І. Проблемне навчання. Основні питання теорії /М. І. Махмутов. - М.: Педагогіка, 1975.- 368 с.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2010 р.

УДК 378.14:811(07)

Смолова С. О.

кандидат пед. наук, доцент

Криворізький державний педагогічний університет

РОЗВИТОК МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглянуто навчально-методичний комплекс, який сприяє ефективному оволодінню іноземною мовою.

Ключові слова: мислення, професійна культура, суперечності, навчально-методичний комплекс.

В статье рассмотрен учебно-методический комплекс, что способствует эффективному овладению иностранным языком.

Ключевые слова: мышление, профессиональная культура, противоречия, учебно-методический комплекс.

The article deals with educational-methodical complex that promotes effective learning foreign language.

Key words: thinking, professional culture, controversies, educational and methodical complex.

Найважливішим завданням професійної освіти є озброєння студентів загальними прийомами мислення, просторової уваги, розвиток здатності розуміти зміст поставленої задачі, уміння логічно міркувати, засвоювати навички алгоритмічного мислення. Важливо навчитися аналізувати, відрізняти гіпотезу від факту, чітко виражати свої думки, а з іншого боку - розвивати уяву та інтуїцію (просторове представлення, здатність передбачати результат і передбачати шлях розв'язання).

Професійна освіта, на нашу думку, не зводиться тільки до засвоєння певних наукових понять, формул, теорії і методів, не менш важливим завданням є виховання певного стилю мислення і професійної культури. Майбутній фахівець повинен не тільки володіти певним запасом знань спеціального характеру, але і загальним розвитком, умінням аналізувати

придатні явища в знаходити загальні закономірності. Вивчення конкретних дисциплін є найкращим засобом для цього. Воно виробляє у студента такі якості особистості, як дисциплінованість розуму, вміння логічно мислити, активність у судженнях, сумнів, відчуття новизни, здатність розглядати явища і вирішувати їх, звичка до точного і ретельного кількісного аналізу, необхідні представникам різних професій і спеціальностей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до теми нами використовувалися такі принципи викладання німецької мови:

1. Результат навчання оцінюється не кількістю отриманої інформації, якістю її засвоєння, умінням її використовувати і розвитком здібностей по подальшій самостійній освіті;

2. В основу роботи педагога повинен бути покладений регулярний контроль і в той же час довіра до діяльності студента;

3. Зміст загального курсу іноземної мови не може бути визначено з чисто практичної точки зору, заснованої лише на специфіці майбутньої спеціальності учня, без урахування внутрішньої логіки самого вивчення іноземної мови;

4. Метою при навчанні іноземній мові є придбання студентами певного кола знань, уміння використовувати іноземну мову для набуття професійних знань, розвиток інтуїції, виховання мовної культури;

5. Викладання іноземної мови має бути по можливості простим, ясним, природним та базуватися на рівні розумної суворості;

6. Вчити треба тому, що потрібно і чому важко навчитися самостійно;

7. На перших порах навчання треба віддавати перевагу індуктивному методу, поступово готуючи і використовуючи дедуктивний метод (треба прагнути до того, щоб основні знання стали для студентів природними. Для цього вони повинні, як правило, перебувати у вже знайомих студенту умовах не **обтяжених** додатковими знаннями, які насправді є неістотними для пояснення основних питань теми, а лише таких, що дають можливість провести огляд в більш загальному випадку).

Мовна підготовка як компонент вищої професійної освіти виконує загальноосвітні, загально технічні, спеціальні функції і має ряд особливостей.

Перша особливість пов'язана з розумінням матеріалу, що вивчається, в якому виділяються три ступені (і які добре співвідносяться з рівнями професійної діяльності, рівнями розвитку словникового запасу, з процесами засвоєння знань у повному циклі навчальної діяльності).

Друга - зі співвідношенням раніше набутих та нових знань (вивчення нових розділів не завжди спирається на попередні знання, а нові знання не просто додаються до «раніше набутих», вони часто створюють протиріччя з ними як процеси узагальнення та розвитку знання).

Третя - з необхідністю оволодіння специфічною просторовою мовою.

Четверта - при розв'язанні навчальних завдань необхідно володіти не тільки загальними елементами евристичної діяльності, але й спеціальними евристичними прийомами, пов'язаними з їх мовним змістом.

Слід зазначити програмно-методичні можливості навчальної діяльності при оволодінні німецькою мовою. По-перше, багато розділів курсу вивчалися на попередньому рівні, тому можлива зміна маршруту викладення матеріалу, включення великої кількості самостійних видів робіт, зміна акцентів лекційного викладу, включення великої кількості самостійних видів робіт, зміна **акцентів** лекційного викладу, співвідношення змісту зі зміною знань і т. д.

По-друге, у курсі німецької мови можливий розвиток самостійного вміння працювати, де інакше викладено знайомий зі школи матеріал, а розвиток таких умінь як співставленім, аналогія, узагальнення, перенесення, порівняння, класифікація, аналіз, синтез, є необхідними в активізації навчальної діяльності студентів і в майбутній професійній діяльності.

Таким чином, цілеспрямована мовна підготовка майбутнього фахівця забезпечує:

- оволодіння сукупністю знань і вмінь, розвиток специфічних здібностей, необхідних для адекватного вирішення завдань професійної діяльності;
- універсальність знань і діяльності для розвитку пізнавальних здібностей людини;
- сприяння розвитку творчого мислення, пам'яті, тобто досягнення одного з найвищих рівнів процесу інтелектуалізації.

Аналіз навчально-методичної літератури й результати наших досліджень дозволили виявити низку протиріч, при активізації навчальної діяльності в процесі вивчення іноземної мови:

зовнішні суперечності:

- між широким використанням поняття «мовна підготовка», «рівень мовної підготовки» та інших і їх невизначеністю, відсутністю чітких критеріїв підготовленості. Рівень мовної підготовки студентів часто ототожнюється з рівнем читання курсу викладачем; інший підхід - оцінки, отримані на іспиті, де викладач оцінює власну роботу;

- між фундаментальністю та прикладною спрямованістю в навчанні. Ці поняття, а також більш вузьке - професійна спрямованість - теж невизначені, при чому викладачі іноземної мови та спеціальних дисциплін викладають у всі ці поняття абсолютно різний зміст;

- між змістовним підходом у програмах з іноземної мови та цільовим - у вимогах до фахівця.

Суперечності, пов'язані безпосередньо зі студентами:

- між рівнем знань і умінь першокурсників і принципами навчання від загального до часткового, які з перших днів пропонує традиційна технологія навчання спеціальних дисциплін у вищих навчальних закладах;

- недостатнім рівнем рефлексії студентів на першому році навчання та відповідною системою вимог у навчальному процесі;

- між особливостями засвоєння іноземної мови та навчальними планами. Відомо, що іноземна мова засвоюється в процесі запам'ятовування великої кількості слів, однак у навчальних планах і програмах часто домі-

нують практичні заняття; слід врахувати, що саме по собі збільшення самостійної роботи істотно не може змінити якість мовної підготовки майбутнього фахівця;

- збільшенням часу самостійної роботи на вивчення іноземної мови та відсутністю умов для цього, зокрема, незадовільним забезпеченням сучасними підручниками та навчально-методичними посібниками;

- між необхідним і реальним рівнями предметної та загальної підготовки студентів. Для повноцінного засвоєння курсу «Іноземна мова» у студента має бути сформована не тільки система базових знань і вмінь, але і система загальних інтелектуальних і навчальних умінь.

Протириччя, пов'язані безпосередньо з викладачем:

- між рівнями соціальної та педагогічної підготовки викладачів ВНЗ. Викладачеві зараз, як ніколи, необхідна серйозна підготовка з педагогіки та психології, оскільки змінилася парадигма вищої освіти: зараз потрібно вчити більшу кількість людей, навчати швидше, цілеспрямовано і ефективно керувати пізнавальною діяльністю студентів;

- між системними вимогами до майбутнього фахівця та відсутністю системного підходу до побудови курсу.

Виходячи з особливостей філологічної освіти та подолання сформованих протиріч, нами використовувався навчально-методичний комплекс, основна мета створення якого - активізувати навчальну діяльність студентів на всіх рівнях процесу навчання.

Ідея реалізації змісту навчальної дисципліни в рамках дидактичних (навчально-методичних) комплексів не є новою. У педагогічній науці вона знаходить свої витoki в кінці 80-х — початку 90-х років ХХ століття в роботах В. Беспалько, Ю. Татура, В. Шатуновського та інших дослідників. З розвитком засобів навчання прихильниками ідеї створення дидактичних (програмно-методичних) комплексів на інформаційній основі стали А. Андреев, В. Боголюбов, Н. Ключко, О. Козлов, І. Роберт, І. Шлапак та інші.

Серед переваг використання подібних комплексів доцільно виділити наступні:

- по-перше, названі комплекси проектуються і створюються як цілісні системи педагогічних програмних засобів, інтегрованих з метою збору, організації, зберігання, обробки, передачі та представлення навчальної інформації їх користувачам;

- по-друге, всі елементи дидактичних комплексів взаємопов'язані між собою, мають єдину цільову основу та програмно-апаратне середовище;

- по-третє, спочатку при проектуванні дидактичних комплексів передбачається можливість їх використання як при традиційній формі навчання, так і при інших формах навчання.

У роботах П. Околелова, А. Соловову і Е. Скібіцького обґрунтовується можливість проектування і конструювання навчально-методичного комплексу навчальної дисципліни як системи, що дозволяє педагогу через інформаційну складову процесу навчання, представлену в педагогічних про-

грамних продуктах навчальних матеріалів, здійснювати цілісну систему навчання. Цим вирішується задача гарантованого досягнення цілей активізації навчальної діяльності студентів. Кожен елемент навчально-методичного комплексу є не просто носієм відповідної інформації, але й виконує специфічні функції, визначені задумом педагога. Таким чином, пропонується вважати навчально-методичний комплекс як цілісну систему, що являє собою базу знань, яка постійно розвивається в одній з предметних галузей.

Склад і структура комплексу можуть бути досить гнучкими і залежати від змісту предметної галузі, для якої він розробляється.

У навчально-методичний комплекс з курсу «Німецька мова» нами включені:

1. Нормативний компонент;
2. Навчально-методичний компонент;
3. Контролюючий компонент.

Зупинимося більш детально на кожній складовій навчально-методичного комплексу.

Нормативний компонент:

1. Навчальна програма, що включає цілі та завдання вивчення курсу «Іноземна мова»; робочий навчальний план, що містить пояснювальну записку, графік навчального процесу, куди входять найменування модулів і предметів із зазначенням видів і форм занять і кількість відведених годин, а також перелік форм контрольних заходів та терміни їх проведення;

2. Програма курсу, що відбиває цілі та місце курсу «Іноземна мова» в професійну освіту, тематичний план, перелік знань, умінь і навичок, якими повинен володіти студент;

3. Календарний план містить:

- Теми, цілі та форми кожного заняття;
- Методи навчання на кожному занятті;
- Форми організації СРС;
- Контрольні заходи.

Навчально-методичний компонент:

Основою НМК є підручник (навчальний посібник) і програма, реалізації якої допомагає цілий комплект допоміжних друкованих та технічних засобів. Кожний навчально-методичний посібник виконує функції:

• Навчальну (змістову):

- інформує студентів у галузі даного предмета;
- формує вміння і навички, предметні і загальнонавчальні (частково);
- сприяє повторенню, закріпленню та узагальненню навчального матеріалу;

• Організаційно-методичну (процедурну):

- визначає форму подання інформації: дозування матеріалу, розмір дидактичних одиниць, послідовність вивчення;
- керує самостійною роботою студентів;

– реалізує (деякою мірою) диференціацію та індивідуалізацію навчання;

– допомагає контролю засвоєння навчального матеріалу (містить контрольні запитання);

– виконує функцію довідника;

– створює досвід творчої діяльності студентів (через постановку і вирішення навчальних і творчих завдань);

– допомагає формувати і розвивати інтелект (пам'ять, мислення, самостійність та ін.);

– мотивує навчальну діяльність студентів, пов'язує навчання з майбутньою професійною діяльністю;

– передає певне емоційно-ціннісне ставлення до світу, формує світогляд.

Навчально-методичний посібник оснащено методичним апаратом організації засвоєння інформації, задаючи процесуальний аспект технології, стає моделлю об'єкта. Структурний зміст навчально-методичного посібника запозичено у Г. К. Селевко (*Педагогические технологии*. - М.: НИИ ШК, 2005. - 287 с.). Нами розділені етапи навчальної діяльності, які відображені в навчальному посібнику і виділені в окремий блок завдань для самостійної роботи.

Навчально-методичний посібник містить: а) інформаційний компонент (систему знань); б) систему завдань, що розгортають логіку понятійної лінії курсу у відповідності з дидактичними завданнями та рівнем засвоєння; в) діяльнісний компонент (завдання, націлені на конкретизацію і засвоєння репродуктивних і творчих способів дії); г) організаційно-методичний компонент (узагальнюючі матеріали, завдання на самостійну роботу, питання для самоперевірки знань, умінь і навичок, довідковий розділ, в якому містяться додаткові та пояснювальні тексти, що виконують одночасно рефлексивну і контрольну функції); г) емоційно-ціннісний компонент, закладений у змісті (мова, стилі, ілюстрації). Наведені засоби забезпечують поступовий перехід студента від колективно розподіленої навчальної діяльності до самоврядувальної навчальної діяльності.

Для збільшення обсягу матеріалу, що викладається, і підвищення ефективності знань шляхом звільнення студентів від ведення докладних записів нами розроблено «Зошит для вивчення іноземної мови» у двох частинах. Завдяки даним посібникам підвищується темп лекції, з'являється вибірковість у викладі матеріалу: головне можна викладати докладно, і не поспішаючи, домагаючись при цьому активної розумової діяльності кожного студента, а другорядний матеріал - швидко аналізується за конспектом.

Зошит містить весь навчальний матеріал з курсу. Слід зазначити, що у виданій частині навчального матеріалу міститься не тільки матеріал, що повністю покриває виклад зазначених у назві розділів, але й матеріал підвищеного рівня складності, що дозволяє посилювати самостійну роботу підготовлених студентів.

Нааявність друкованих зошитів дозволяє викладачу лише вказувати основні напрямки доказів, відрізняти їх тонкі місця, тобто моменти пояснення, яке має найбільшу кількість логічних зв'язків; наводити різні приклади, особливо на відпрацювання матеріалу. На наш погляд, студентам у застосуванні знань часто не вистачає звичайного досвіду, тобто не просто дії за аналогією, що досить легко відпрацьовується, а самостійного просування у вирішенні навчальних завдань. Але це просування має бути запрограмоване викладачем. Викладач отримує можливість варіювати форми і методи вивчення матеріалу, його логіку, зв'язок з дійсністю, відзначати предметні зв'язки.

Студент, маючи на руках друкований зошит, може не намагатися дослівно записати все, сказане викладачем, а повинен відстежувати логіку навчального матеріалу, тонкі місця пояснень; вникати в суть навчального матеріалу, знаходити зв'язок нового навчального матеріалу з реальною дійсністю і попередніми знаннями. Самостійне пояснення студентами тверджень, пропонує у зошитах, дозволяє їм включитися у творчий процес і творити самим, самостверджуватися, оскільки він знає, що на занятті може отримати потрібні йому знання, тому вже націлений на сприйняття тієї інформації, яку шукає, присутній на лекції в її очікуванні. Сам процес отримання знань цікавить студента, викликає позитивний емоційний настрій. Під час лекцій запропонованої моделі студенти більш уважні, вдумливі, активні, ставлять більше конкретних питань, ставлення до матеріалу, що викладається, більш зацікавлене. Кожен намагається знайти відповідь на те питання, яке виникло в нього при вирішенні задачі чи при самостійному вивченні матеріалу.

Ми вважаємо, що в процесі навчання зміст теоретичного матеріалу не повинен диференціюватися. Однакові й екзаменаційні питання. Оскільки до іспиту студенти все одно підходять з різним ступенем глибини вивчення теорії, тому до результатів навчання висуваємо диференційовані вимоги. Кожен студент має можливість планувати рівень своїх знань і відповідну оцінку.

Висновки. Зауважимо, що хоча заняття і надзвичайно важливі, тому що на заняттях встановлюються зв'язки між поняттями, виділяються закономірності, даються зразки наукових методів тощо, знання, отримані на занятті; це знання - знайомство, що відповідає тільки першому рівневі засвоєння (за В. Беспалько). Далі необхідні практичні знання, що дають належні вміння та навички (другого рівня засвоєння). На практичних заняттях, використовуючи НМК, вирішуються типові навчальні задачі, розглядаються основні методи їх вирішення, більша їх частина має середній рівень складності, і студенти повинні послідовно пройти через усі рівні засвоєння. Розв'язання навчальних завдань відіграє важливу роль у процедурі навчання студента, оскільки саме вміння їх вирішувати є надійним критерієм усвідомленого, міцного оволодіння знаннями, вміннями та навичками, найважливішим засобом формування знань студентів та розвитку їх мислення.

Стаття надійшла до редакції 12.11.2016р.